

DEBRECENI EGYETEM
Agrártudományi Centrum
Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar

GYEP – ÁLLAT – VIDÉK – KUTATÁS – TUDOMÁNY

Debrecen
2005. március 17.

GYEP – ÁLLAT – VIDÉK – KUTATÁS – TUDOMÁNY

Lektorálta:

Dr. Bánszki Tamás

Szerkesztette:

Dr. Jávor András

Felelős kiadó:

Dr. Nagy János, rektor

ISBN 963 9274 83 6

GONDOLATOK A DOKTORKÉPZÉSRŐL ÉS A DOKTORI ISKOLÁKRÓL

Szabó Gábor

*Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum
Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar
Agrárgazdaságtani és Közgazdaságtani Tanszék*

Az új rendszerű, az egyetemekhez kapcsolódó tudományos képzés már több mint egy évtizedes múltra tekinthet vissza. Az új felsőoktatási koncepció – az ún. Bolognai-folyamat – az egész felsőoktatást és ezzel együtt a doktorképzést is új feladatok és kihívások elé állítja. Hasznosnak tűnik tehát egy rövid áttekintés a múlttól, a jelenről és a jövőről egyaránt.

A PhD oktatás és a tömegoktatás

A hazai doktori (PhD) fokozatszerzés problematikája nem áll a hazai értelmiségi közbeszéd, sőt az abban leginkább érintett egyetemi közösségek figyelmének a központjában sem. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tökéletes közöny, amely a Magyar Tudomány 2002/5. számában ezzel kapcsolatosan megjelent két tanulmányt (Bazsa, 2002 és Szabó-Bánszki-Ruzsányi, 2002) fogadta. Az említett cikkekben közzétett következtetések és javaslatok süket fülekre találtak. Önként adódik a kérdés, hogy a MAB által összehívott, esetenkénti értekezleteken túlmenően a hazai doktorképzés gondjairól és eredményeiről miért nem esik szó a nyilvánosság előtt? (Az agrárökonómiai irányultságú doktori iskolák – korábban doktori programok – 1994-ben Debrecenben Nemessályi Zsolt, 1998-ban pedig Kaposvárott Széles Gyula és Szabó Gábor szervezésében tartottak tanácskozást.)

A tudományos képzés egyetemekre történő visszahelyezése az európai hagyományoknak és gyakorlatnak teljes mértékben megfelelt (Rozsnyai, 1993), ugyanakkor az akadémiai szféra máig tartó sérelmet érez emiatt. Ennek hatásait a felsőoktatásban dolgozók elsősorban a főiskolai és az egyetemi tanári kinevezések feltételrendszerének kidolgozása, illetve annak alkalmazása során érzékelhetik. A Magyar Tudományos Akadémia és a magyar felsőoktatási intézmények között lappangó feszültségek vannak, melyek feloldását mielőbb meg kellene kísérelni.

A felsőoktatásban résztvevőket például joggal háborítja fel, hogy az egyetemeken megvédett doktori (PhD) disszertációkban megjelenő hivatkozásokat az akadémiai szféra nem ismeri el tudományos értékű

hivatkozásoknak. Annál inkább is érthetetlen ez a hozzáállás, mert *a PhD értekezések valamint magyar és az angol nyelvű tézisek évek óta (51/2001. Korm. rendelet ...,2005) az interneten keresztül minden hazai és külföldi érdeklődő számára hozzáférhető*, és az egyetemek könyvtáraiban is megtekinthetők. (Csak zárójelben említem meg, hogy az MTA Doktora címért benyújtott értekezések az interneten keresztül nem érhetőek el.)

Köztudott, hogy az elmúlt bő évtized során a felsőoktatásban részt vevő hallgatók száma megtöbbszöröződött, ugyanakkor az oktatói létszám csökkent, vagy helyenként szerény mértékben nőtt. Az egyetemi felsőoktatás már összeroppant volna, ha a nappali képzésben részt vevő PhD hallgatók, mint tanársegédi feladatokat – roppant olcsón – ellátó személyek nem állnának rendelkezésre. Az éppen regnáló kormányok illetékes vezető tisztségviselői nem voltak és ma sem hajlandók szembenézni a tömegoktatással összefüggő nehézségekkel, főképpen a szükségszerűen bekövetkezett – de hivatalosan el nem ismert – színvonalromlással.

Az utóbbinak elsősorban *három összetevője* van:

- az egy oktatóra jutó hallgatói létszám igen jelentős megnövekedése,
- a növekvő hallgatói létszám minőségi összetételének romlása (ami a középiskolai oktatás színvonalának csökkenésével is összefügg),
- az egy hallgatóra jutó állami támogatások *reálértékének* számottevő mérséklődése.

Az új felsőoktatási elképzelések szerint: „A mesterképzésben országosan az alapfokozatot szerettek várhatóan mintegy 30-40%-a folytatja tanulmányait. A mesterképzések kialakításánál figyelembe veendő, hogy a végzetek országosan kb. 85-90%-ban a munkaerőpiacon helyezkednek majd el, míg 10-15%-uk a PhD képzésben folytatja tanulmányait” (Molnár-Gaál-Sima, 2004). Mindebből könnyen prognosztizálható, hogy a jövőben a nappali PhD képzésben részt vevők száma jelentősen meg fog növekedni, melyet a hivatalos megnyilatkozások a minőségi képzés előtérbe helyezéseképpen aposztrofálnak. Ez azonban félrevezető interpretáció, mert könnyen lehetséges, hogy egyetlen kézzelfogható eredménye az olcsó, tanársegédek pótító személyek számának a gyarapítása lesz. *A doktorképzés jelenlegi erkölcsi és anyagi megbecsülésének, a fokozatot szerzett nappali PhD hallgatók intézményen belüli, illetve azon kívüli megfelelő elhelyezkedésének biztosítása nélkül a doktoranduszok számának növelése több kárt, mint eredményt hozna.*

Általánosnak tekinthető, hogy az óraterhelések kiszámításánál a PhD foglalkozások óraszámát csak a graduális képzés óraszámainak megfelelően veszik számításba, és minden eddigi törekvés meghiúsult, ami arra irányult, hogy a PhD órák kétszeres, vagy háromszoros szorzóval kerüljenek számbavételre.

A doktori iskolák erkölcsi és anyagi megbecsülése

Általánossággal megállapítható, hogy a doktori iskolák anyagi és erkölcsi megbecsülése országosan sok kívánnivalót hagy maga után.

Lássuk először az *erkölcsi vonatkozásokat*. Tekintettel az előírásokra – melyek egyébként a felsőoktatási törvény szellemével ellentmondásban vannak – a doktori iskolák vezetőinek legalább a tudományok doktora fokozattal, illetve az MTA Doktora *címmel* kell rendelkezniük.

Az ellentmondás nyilvánvaló: ma egyedül csak az egyetemekre akkreditált doktori iskolákban lehet tudományos fokozatot szerezni, de a doktori iskola akkreditációjának legfőbb kritériuma, hogy annak vezetője akadémiai doktori tudományos fokozattal, vagy címmel rendelkezzen. Úgy vélem, hogy ez az egyetemi autonómia nyilvánvaló és egyértelmű megsértése, ami mögött az MTA lobby áll.

Az egyes intézményeken belül eltérő, de általában korántsem megnyugtató a doktori iskolák vezetőinek és a doktori iskola intézményének a kezelése és a megítélése.

Ennek egyik megnyilvánulása, hogy egyes intézményekben a doktori és a habilitációs ügyeket vivő grémiumok elkülönülten működnek, noha az utóbbi cselekmények lefolytatásának egyértelműen a doktori iskola az alapja.

Gyakran előfordul, hogy azok a doktori iskolavezetők, akik más tisztségükből fogva nem tagjai pl. a kari tanácsnak, meghívottként sem vehetnek részt annak ülésein, és ilyen módon fontos információktól esnek el.

Az is megfigyelhető, hogy az egyetemi szabályzatokban a vezetői munkakörök felsorolásánál a doktori iskolavezetők nem kerülnek említésre.

Az egyes intézményi kiadványokban a doktori iskolák többnyire nyúlfarknyi helyet kapnak.

De miért is lenne más a helyzet, ha az új felsőoktatási törvény tervezetében a következőket olvashatjuk: „A felsőoktatási intézmény oktatási és tudományos kutatási szervezeti egységei különösen: kar, tanszék, intézet, klinika, kutatóintézet, kutatócsoport.” (Magyar Universitas Program, 2005). Ugyanebben a dokumentumban a jogalkotók leszögezik: „Az „egyetem” elnevezést az a felsőoktatási intézmény

használhatja, amelyik legalább kettő képzési területen jogosult mesterképzés folytatására, valamint legalább egy tudományterületen, vagy művészeti területen doktori képzésre és doktori fokozat odaítélésére.” (Magyar Universitas Program, 2005).

„Elgondolkoztató, hogy az eltelt több mint egy évtized alatt nem tudott a doktori iskola intézménye a megfelelő helyre kerülni. Ennek oka valószínűleg abban keresendő, hogy a doktori iskolák bizonyos értelemben, mint *új erőközpontok* jelentek meg a korábbi több évtizedes, megcsontosodott szervezeti struktúrában. Annak ellenére, hogy megfelelő doktori iskolavezetőt általában nehezebb találni – hiszen betöltéséhez a kandidátusi vagy PhD fokozatnál magasabb tudományos fokozat (cím) van előírva – mint rektort, dékánt vagy tanszékvezetőt, a hagyományos vezetői közösség nem hajlandó a doktori iskolavezetőket a vezetői hierarchia teljes jogú tagjaiként elfogadni.

Amellett, hogy a gazdasági hivatalok mindenütt törekednek – és általában sikerrel – az oktatási szervezeti egységek feletti dominanciára, ez a doktori iskolák esetében fokozott mértékben igaz. Vannak olyan doktori iskolák, amelyeknek vezetői nem rendelkezhetnek az államilag rendelkezésre bocsátott keretek felett, hanem esetről esetre kérvényezés útján tudják csak a költségeiket elszámolni.

A doktori iskolák leértékelésének legvilágosabb megnyilvánulása a nappali PhD hallgatók szegénytelen alacsony ösztöndíja. A folyó évi költségvetési törvény a doktoranduszok havi ösztöndíját 84.350 Ft-ban, az egyetemi diplomával rendelkezők minimálbérét pedig 112.600 Ft-ban állapította meg. A doktori ösztöndíj tehát jóval alacsonyabb, mint a diplomás minimálbér, és különösen alacsonyabb a versenyszférában már az első évben elérhető, jóval 100.000 Ft-feletti fizetéseknel. (A Magyar Köztársaság ..., 2005) Hozzá kell tennem, hogy ez a jövedelmi rés az évek előrehaladtával jelentősen növekszik. Úgy gondolom, hogy mindez önmagáért beszél. Az igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy a jelenlegi jogi szabályozás szerint a hallgató számára gyakorlatilag semmilyen anyagi felelősséggel sem jár, ha tanulmányát akár indoklás nélkül megszakítja, doktori fokozatát nem szerzi meg. Ez nyilván szintén tarthatatlan állapot.

Bazsa (2002) 10 éves országos tapasztalatok alapján felvetette: „Növelné a rendszer eredményességét, a fokozat színvonalát a predoktori plusz egy év általánossá tétele.”

Ugyanezt javasolták lényegében Szabó-Bánszki-Ruzsányi (2002) is, arra hivatkozva, hogy „szervezett (nappali, levelező) képzés esetében 3 év alatt csak egészen kivételes esetben lehet megszerezni a PhD fokozatot”.

Ma a gyakorlatban a nappali tagozatos doktoranduszok töredékének van arra lehetősége, hogy az egyéves predoktori ösztöndíjat igénybe vegye.

Véleményem szerint jelentősen növelni kellene a szórvány magyarság számára biztosított PhD ösztöndíjak számát.

Törekedni kell természetesen a versenyszféra bevonására is a PhD ösztöndíjak növelése érdekében.

Az elmúlt év pozitív fejleménye, hogy a PhD hallgatók állami dologi költségnormatíváját a Kormány megnövelte, ami elsősorban a társadalomtudományi területekre akkreditált doktori iskolák számára jelentett érdemi javulást.

Ugyanakkor érthetetlen, hogy a diákhitel felvételének lehetőségéből a PhD hallgatók továbbra is ki vannak zárva.

A PhD képzés a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrumában

A Debreceni Egyetemen 20 doktori iskola van akkreditálva, ezek közül 4 doktori iskola működik az Agrártudományi Centrumban.

A *Mezőgazdaságtudományi Karhoz* (MTK) tartozó 3 doktori iskola a következő:

- Állattenyésztési Tudományok Doktori Iskola
(vezető: Dr. Bánszki Tamás egyetemi tanár, DSc)
- Interdiszciplináris Agrár- és Természettudományok Doktori Iskola
(vezető: Dr. Nagy János egyetemi tanár, DSc)
- Növénytermesztési és Kertészeti Tudományok Doktori Iskola
(vezető: Dr. Győri Zoltán egyetemi tanár, DSc)

Az *Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Karhoz* (AVK) egy doktori iskola tartozik:

- Interdiszciplináris Társadalom- és Agrártudományok Doktori Iskola
(vezető: Dr. Szabó Gábor egyetemi tanár, DSc)

A két kar kölcsönösen átoktat egymáshoz, így komoly feszültséget jelent, hogy több mint egy évtizede az MTK évről-évre jóval több nappali tagozatos PhD hallgatót tud beiskolázni (9-10 fő), mint az AVK (3-5 fő). *Gyakorlatilag arról van szó, hogy az MTK évről-évre jóval több olcsó, tanársegédi feladatokat ellátó munkaerőhöz jut, mint a másik kar.* Ennek a helyzetnek a tarthatatlanságát felismerve az ATC vezetése a folyó

évben létrehozott minkét kar számára egy-egy ún. Centrum-ösztöndíjat. (Jelzem: a hallgatók dologi költségeinek a biztosítása egyelőre ingatag alapokon nyugszik.) Ez kétségtelenül előrelépést jelent, de a beiskolázható nappali hallgatók aránytalanságán alapvetően nem változtat. A vázolt ellentmondás feloldására egyelőre nem találtunk megoldást.

A doktori iskoláknak megvannak a *közös és a sajátos problémái*, amelyek közül itt és most csak a közös, megoldandó kérdéseket vetem fel.

Kétségtelen, hogy a *doktori iskolák reputációja* az utóbbi években megnőtt az ATC karain, ami elsősorban a doktori iskolavezetők jó együttműködésének és a növekvő számú eredményes nyilvános védésnek köszönhető.

Ugyanakkor feltétlenül említést érdemel a Karközi Doktori Tanács titkárságának lelkiismeretes és innovatív munkája, mellyel a doktori iskolák munkáját segíti.

A vezető oktatók részvétele a doktorképzésben meglehetősen egyenetlen. Vonatkozik ez az oktatásban, a szigorlati és védési bizottságokban való közreműködésre, valamint a témavezetőként való szerepvállalásra is. Elsősorban a doktori iskolák vezetőinek a felelőssége, hogy a megfelelő arányok kialakításra kerüljenek. Az ATC Karközi Doktori Tanácsa ajánlása értelmében egy témavezető egyidejűleg 6 főnél több doktorandusszal ne foglalkozzon. Ezen elv érvényre juttatását akadályozza, hogy: „...bizonyos számú doktorandusz összegyűjtése státuszszimbólum a hazai egyetemeken. Az anyagi megfontolások e téren különösebb szerepet nem játszanak, viszont a kapcsolati tőke szerepe lép előtérbe,” (Szabó-Bánszki-Ruzsányi, 2002). Sikeres védés esetén egyébként a témavezetők az ATC doktori iskoláiban 120.000 Ft összegű elismerésben részesülnek, ami 4-5 évi konzulensi munkát figyelembe véve csak szimbolikus jelentőségű.

A *doktori iskolák vezetői* havonta kb. a tanszékvezetői pótléknak megfelelő fizetés kiegészítést kapnak, ami az országos tapasztalatokat figyelembe véve átlagos szintű juttatásnak tekinthető. Ugyanakkor a munka mennyiségét és intenzitását tekintve méltánytalanul alacsony ez az összeg. Tekintettel arra, hogy az oktatói és kutatói gárdából csak igen kevesen rendelkeznek ilyen irányú tapasztalatokkal, a kollégák nem tudják reálisan megítélni e vezetői tevékenységgel kapcsolatos

leterheltséget. Ennek azonban a doktori iskolák vezetőin túlmenő következményei vannak.

A doktori iskolák adminisztrációját ellátó személyek 2003-tól kezdődően havi 6.000 Ft fizetés-kiegészítésben részesülnek (korábban semmilyen anyagi juttatásban sem kaptak), ami még a fentiekhez képest is tűrhetetlenül alacsony, mondhatjuk megalázó összeg. 2003-ban az ATC Karközi Doktori Tanácsa *egyhangúlag* javasolta az előbbi összeg 12.000 Ft-ra történő felemelését, de ennek nem lett fogantatja. (Itt jegyzem meg, hogy az országos körképhez viszonyítva a doktori iskolák pénzügyi elszámolásai, azok átláthatósága a 2000-ig tartó kaotikus állapotokat követően kifejezetten kedvező, sokat javult az utóbbi 3-4 évben). E tarthatatlan helyzet megoldása érdekében a múlt évben három doktori iskola vezetője írásban azt javasolta, hogy a saját bevételek államilag kötelező 5%-os elvonásán kívül más elvonás ne terhelje a doktori iskolákat. Kérésüket azzal indokolták, hogy egyrészt így biztosítani tudnák az említett 6.000 Ft-os összeg kiegészítését, másrészt pedig legalább minimális anyagi elismerésben tudnák részesíteni a PhD oktatásban közreműködőket. A mai helyzet az ugyanis, hogy az *ATC főfoglalkozású oktatói óradíjat, szigorlati valamint bíráló bizottsági díjat egyáltalán nem kapnak*. A többször módosított 1993. évi felsőoktatási törvény ugyanakkor előírja, hogy: „Az egyetemi tanárok, a habilitált egyetemi docensek és a doktori fokozattal rendelkező főiskolai tanárok kötelesek részt venni az oktatói utánpótlás képzésében és nevelésében.” (1993. évi LXXX. törvény ..., 2005). Munkajogilag tehát a *nem habilitált egyetemi docensek nem kötelesek a PhD-képzésben sem mint oktatók, sem pedig mint témavezetők ingyen közreműködni*. Nélkülük azonban a doktori iskolák működésképtelenek lennének, következésképpen díjazásukat mind az említett okból, mind *munkajogi kötelezettségként* is meg kell oldani.

A doktori iskolák *pozitív jellegű diszkriminációja* az elvonások tekintetében azért is szükséges lenne, mert esetenként külső előadók meghívására is szükség lehet – ezt a gyakorlatot a MAB is szorgalmazza – ugyanakkor a mégoly szerény óradíjak és az utazási költségek kifizetése szinte megoldhatatlan feladat elé állítja a doktori iskolákat. Az érvényes előírások szerint a szigorlati és a nyilvános védési bizottságokban minimálisan 1/3-os külső részvételt *kell* biztosítani. Ha nem akarunk a legszűkebb földrajzi környezetünkre támaszkodni – ami egészségtelen belterjességre vezetne –, akkor bizony a pl. Dunántúlról érkező kollégák számára a szállás- és a gépkocsi költségek kifizetését feltétlenül biztosítani kell.

Hangsúlyozni kívánom, hogy *a fenti feladatok megoldásához nem más területekről kívánnék forrást elvonni, hanem a doktori iskolák ún. költségterítéses bevételeinek az 5%-on felüli megcsapolásától való eltekintést javaslom.*

Végül egy mindenki által ismert, de mindeddig megoldatlan problémára kívánok utalni. Nevezetesen arról van szó, hogy a szigorlatokra, a munkahelyi és a nyilvános vitákra közreműködőként meghívott külső vendégek étkeztetésének költségei is a doktori iskolákat terheli. A nyilvános vitákat követő szűk körű ebéd költségeit ugyan többnyire a jelölt állja, azonban e gyakorlat helytelensége nyilvánvaló és megváltoztatandó.

Határozottan úgy vélem, hogy mivel a doktori iskolák a külső vendégek étkezési költségeit sem anyagilag, sem pedig technikailag nem tudják megoldani, *vagy ATC, vagy pedig kari szinten egy központi alapot kellene e célra létesíteni.* Ezt a témát hosszú évek óta mint a macska a forró kását úgy kerülgetjük, már pedig sem a jelölt, sem a témavezető, sem pedig a doktori iskola vezetője nem kényszeríthető arra, hogy az intézmény érdekeit szolgáló költségeket átvállalja. Az pedig gondolom nyilvánvaló, hogy hivatalos vendégeink a 110 Ft-os napidíjból étkezésüket nem tudják megoldani. Amennyiben ennek pénzügyi, elszámolási akadályai vannak, akkor az illetékes állami szervek felé meg kell tenni a szükséges lépéseket az Országos Doktori és Habilitációs Bizottság révén.

A nappali PhD hallgatókat a különböző doktori iskolák eltérő mértékben veszik igénybe az oktatásban. A hatályban lévő felsőoktatási törvény kimondja, hogy: „A doktori képzésben részt vevő hallgató oktatói feladatokat vállalhat oktatói munkájáért kormányrendeletben meghatározott külön díjazásban részesül.” (1993. évi LXXX. évi törvény ..., 2005). Az AVK egyértelműen rá van utalva a nappali PhD hallgatók gyakorlatvezetőként való foglalkoztatására, és a kari vezetés eddig zökkenőmentesen biztosította a szerény mértékű – a folyó év tavaszán 1.584 Ft/óra – óradíjak kifizetését.

Irodalom

1993. évi LXXX. törvény a felsőoktatásról. <http://www.om.hu/main.php> Letöltés ideje: 2005.01.24. 51/2001. (IV. 3.) Korm. rendelet a doktori képzésről és a doktori fokozatszerzésről. <http://www.om.hu/main.php> Letöltés ideje: 2005.01.24. A Magyar Köztársaság 2005. évi költségvetése, <http://www.p-m.hu> Letöltés ideje: 2005.01.24. Magyar Universitas Program – Az új felsőoktatási törvény tervezete. <http://www.mup.hu> Letöltés ideje: 2005.január 14. Molnár Károly-Gaál Zoltán-Sima Dezső (2004): Javaslat a mesterszakok kialakításának irányelveire (sokszorosított vitaanyag, 4. változat). 2004. október 15. Bazsa György (2002): Gondolatok a doktori (PhD)

fokozatszerzés tapasztalatairól. Magyar Tudomány, CVIII. kötet – Új folyam, XLVII. kötet, 2002/5. szám 648-652. Szabó Gábor-Bánszki Tamás-Ruzsányi László (2002): A hazai doktorképzés átalakításának szükségességéről. Magyar Tudomány, CVIII. kötet – Új folyam, XLVII. kötet, 2002/5. szám 653-657. Rozsnyai, Christina (szerk., 1993): PhD Accreditation in Hungary. Proceedings of the Conference of the Hungarian Accreditation Committee and its Advisory Board, Budapest March 1-2, 1993 Hungarian Accreditation Committee (HAC), Budapest 1993 Széles Gyula-Szabó Gábor (1999): Ajánlások a doktori képzés továbbfejlesztésére és az agrárközgazdasági doktori programok közötti együttműködés további kiszélesítésére. In: A Magyar Tudományos Akadémia Agrártudományok Osztályának 1998. évi tájékoztatója. (Főszerk., Dohy János; szerk., Papp Miklós) Budapest 1999. 83-85.

THOUGHTS ON DOCTORAL EDUCATION AND DOCTORAL (PHD) SCHOOLS

Summary

The study consists of three parts.

1. Some general issues of doctoral (PhD) and mass education

Doctoral studies are not in the range of interest of intellectuals and of higher education communities in Hungary. It is considerable, because after processes of the last decade (increasing numbers of students and stagnant numbers of lectures), quality education is only possible in the framework of PhD studies. The draft of the new Education Law aims the development of PhD education in terms of quantity but there are no expectations on the qualitative changes.

There are hidden conflicts between the communities of the Academy of Hungarian Academy of Sciences and the higher education – regarding evaluation of each other's achievements - which should be solved by all means.

2. Moral and financial appreciation of doctoral schools

It is well known, that according to the regulations of the Higher Education Law (LXXX/1993) Hungarian universities got back the right to award PhD decrees. The university is entitled to provide doctoral (PhD) education, and to award doctoral (PhD) degree, in those fields and branches of sciences in which its suitability has been acknowledged according to the standpoint of the Hungarian Accreditation Committee.

After more than one decade we can realise that doctoral schools do not meet with an adequate moral and financial appreciation in Hungary.

Let us see some concrete examples:

- the scholarship of the full-time PhD students accounts only 40% more than the minimal wage in Hungary,
- the leaders of the doctoral schools are obliged to have one of the higher degrees or titles of the Hungarian Academy of Sciences.

3. PhD education at the Centre for Agricultural Sciences of the Debrecen University (CAS)

There are three accredited doctoral schools at the Faculty of Agricultural Sciences (FAS) as well as there is one accredited PhD school at the Faculty of Agricultural Economics and Rural Developments (FRAERD). From year to year more full-time PhD students are admitted to the FAS than to the FRAERD). This process causes a tension since these students are used to work as assistants.

The prestige and the appreciation of doctoral schools have become much better inside of the Centre during last years but there are still a lot to be done. For example:

- 25% of the receipts of doctoral schools is deducted by the budget office as in the case of any other paid courses,
- the salaries of administrators of doctoral schools are very low,
- it is not allowed to pay any hourly wage for permanent colleagues giving PhD lectures because of the lack of financial resources.